הקדמת הרמב"ן לספר המצות

ועתה אני מתחיל להתלמד בספרי המצות. ואיני מקבל על עצמי לכתוב אלא מה שיסתפק בענין המצות רוצה לומר שיהיה לי בדבר מצוה אחר זולתי מצוה של ברכ, כגון שיהיה הוא ז"ל דבר ואינו אצלי בא בענין המצות, אף על פי שלא אסכים עמו בפירוש הענין ההוא או בדיון שהוא עוסק בו, וכל שכן בדברים הכתובים לו בהבורו הגדול, בין שכבר הקשו עליו חכמי הדורות או שמתלו עליהן, בכל זה אינני כותב דבר. והמשל בזה מה שהזכיר במלוה ע"מ שאין נכור בהמה מהולה עובר במצוה לאדון, וכן כתב בחבורו הגדול, וזה מעוות בדרחיו בהלכות ברלזות נמורות. וכן יש במאמר דברים חבר מהם בחבורו הגדול ונחקנו שם ובאמר בזה מעוותם, כגון מה שיאמר בעיקר ע', כי אמרו יתעלה וברמך לא תעול ואמרו יתעלה לא תאסר אחריך הם מניעה אחת מענין אחד שלא אלקם הפירות כולם, והנוסר מן הענבים נקרא עולות והנוסר מן הזיתים נקרא אחרות, וכתב במצות עשה קכ"ג שנאמרו לעזאב מה שיאסר בברם נעת הבגיר לעניים והוא הנקרא עולות. וכן כתב עוד במצות לא תעשה רי"ב שאמרו יתעלה לא תעול שהיא אחרה מלכלות הכרם בעת הבגיר, אבל נייח הבסכולות אבר בקצות לעניים, וכן הדין בשאר אילנות, ובכללה המניעה מזה הענין בעצמו ביתים שנאמר לא תאסר אחריך, ומשניהם נלמוד לכל האילנות, וזה כולו מעות מעורסם, ופירוש וברמך לא תעול ענין מתיחד בכרם להיות הענבים הקטנים אבר הם עדולים כעולים נאים כמו שביארו ז"ל (פאה פ"ו) כל שאין להם לא כתף ולא נפף, וכענין שכתוב עולל יעולל כנפן. ואולי לרב עולל הפעות הזה שמאמר מעוניין שהיה שהיה בבכרם פאה (פרק ח') שאלו בפאה אילנות מני תלמוד

הרמב"ן ספר מצות עשה המצות מגלת אסתר

כתב הרב המלה הרלשונה שנעתיק בחמונה בהלכות והוא שנאמין שיש עלה וסבה הוא פועל כל הנמצאות והוא אמרו יתעלה אנכי ה' אלהיך. ובסוף נמרא מכות אמרו לו למשה בסיני מאי קראה תורה צוה לנו משה מנין תור"ה. והקשו על זה ואמרו תורה בנימטריא תרי"א הוי, והיה המענה אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענוו

מצוה א היא הצווי אשר צונו בהאמנת האלהות, והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים, והוא אמרו אנכי ה' אלהיך. ובסוף נמרא מכות (דף כ"ג:) אמרו תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני, מאי קראה תורה צוה לנו משה, ר"ל מנין תור"ה. והקשו על זה ואמרו תורה בנימטריא תרי"א הוי, והיה המענה אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענוו

הוא פועל כל הנמצאות והוא אמרו יתעלה אנכי ה' אלהיך. וכסוף נמרא מכות אמרו תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני מאי קראה תורה צוה לנו משה והקשו תרי"ג מצות הוי אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענוו, הנה נתבאר לך שאנכי מכלל תרי"ג מצות והיא מצוה בחמונה כמו שביארנו:

אמר הכותב החמונה האמת בדבר הזה לא נפלאת היא ולא רחוקה היא וכן בדברי רז"ל מפורש שהוא קבלה מלכותו יתעלה והיא החמונה בהלכות, (א) אמרו במכילתא לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לחה נאמר לפי שהוא אומר אנכי ה' אלהיך, משל למלך שנכנס למדינה אמרו לו עבדיו נזור להם גזירות אמר להם לאו כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם גזירות אם מלכותי אין מקבלים גזירותי איך מקיימים, כך אמר הקדוש לישראל אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים על פני אני הוא שקבלתם מלכותי קבלו גזירותי לא יהיה לך. ועם כל זה ראיתי לבעל ההלכות שלא יחנה אותה מצוה מכלל תרי"ג (ב) והחימה מהרב חמנה בדבר לא יהיה לך ד' מניעות, לא יהיה לך לא העשה לא הסחחוה להם ולא חעבדם, אם כן יהיה מפי הגבורה המש ומפי משה תר"ח לא מנין תור"ה. והנראה מדעתו של בעל ההלכות שאין מנין תרי"ג מצות אלא גזירותיו יתעלה אמר עליו לבטות לו מנעו שלא נעשה, אבל החמונה במליותו יתעלה שהודיע אותה אליו ומשהיה ובגילוי השכינה לעיניו הוא העיקר והשורש שממנו נולדו המצות לא יחנה בהשגון, יהוא מאמר החכמים נאור עליהם, עשו קבלת המלכות ענין בפני עצמו והמצות הנגזרות מאתו יתעלה מענין אחר, ועוד כי מה הפרש בין הדבור הזה ובין מה שאמר יתעלה בלדוק המדות אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי מארץ מצרים והוא יראה לומר הוסיל וקבלתם

יהיו מפי הגבורה המש ומפי משה תר"ח, לא ידעתי איך יוצא אלא החולדה כי גם שבדבור לא יהיה לך יהיו ד' מניעות לא יחחייב שאר הנעתם אמר הקב"ה כי אנכי ולא יהיה

לב שמח

כתב הרמב"ם ז"ל בפנוס הרלשונה שנעתיק בחמונה בהלכות יסו' ע"כ. והוא ז"ל בסוף חולק של נפ"ג שלא מ.ס לא בכלל מ"ע והרמב"ן נתן טעם לו שאין לבניה בענין הרי"ג אלא מה שבן מעטיו אל נאוחיו יש' לעשות אל שלא לעשות אבל בחמונה בהלכות הוא הפיקר והבדל שמעטו מולדו פיעוה ואין לבניטה בענין. והרחב"ם כ' ואחחבן מסכים נ"כ אל הדעת הזה שבחב דבור אנכי ה' אינו מבארת כי הוא המצוה. ונפ' יחרו בבב דבור אנכי הוא הפרש והוא הענד הענה אנשא אם תשמח המקרים וכדומה אחד בחסבר הענרה ע"כ. פי' כמו שבאחר הוא מבארת ואינו נכחר עמהם כי הוא יסוד בחסבר כן דבור אנכי הוא יסוד ואינו ענן הרמב"ן הבנת ראיה לנפ"ג ממאמר המכילתא לא יהיה לך אלהים אחרים וכו' כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזרותי פי' ע"כ. הנה עשו קבלת המלכות ענין בפני עצמו והמצות הנגזרות מאתו יתברך ענין אחר עכ"ל. כלומר וזה ודאי כדעת נפ"ג שלא הוא אנכי לעצמו. אבל אח"כ בהבאתו לנמ"ם חזר ופסקים לעצמם מצוה כדעת הרמב"ם והבית עוד שם בחמאר הוא עצמו וכבר אמרנו ניאמרו שתים הרבה כי דבור אנכי הוא קבלת מלכותו בלשון בחלכות והאמרם שקבלתם עליכם בחגרים הוא לשון שכבר אחמינו בחלכותו בחגרים מאמרו ויאמן העם ויאמינו בה' והאמונה הבית הוא הוא וקבלו אותה עליהם ואמרו כן פי' ח"כ דבר כבור הוא שדבור ראשון ראשי לעצמו אחד והוא הפעם הראשון בעיקר עכ"ל. והנראה ממנו שבוה חזר ממה שעשו אחלה שהאמונה בהלכות הוא הפיקר ואין לבניטה בענין הפעם אבן מסובבות מפעיקר ואינן לוה עבשיו בהאמרו בהפעה אחת א הוא לבאתין בעיקר עצמו, ולא יבלם מה שבקשה עליו כי הוא הבינ"ל ולעמו בשם שקבלתם מלכותי

קנאת סופרים

המצוה הראשונה

היא האמנת האלהות שיש עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים והוא אמרו אנכי ה' אלהיך:

הקשה אצל המחברים איך יצדק לסנות למצות מציאות המצות כי לא תצויר מצוה אם לא יקדם בבירור מציאות מצוה ולפיכך לא יחכן למנותה ולהכניסה במנין המצות אלא שתקובל ליסוד מוסר מושכל ראשון שיקדם בירור מציאותו אצל המצווים לקבלת מצותיו. וכבר העיר בזה רמב"ן ז"ל בהליצו על בת"ג שלא סנה למצות אנכי ה' אלהיך ואריו ה"ר חסראי בס' אור ה' פ"א ואחרים שנמשכו אחריהם והאריכו בזה כל אחד ואחר ואחר בדרך הישר בעיניו. ואני הצעיר אעגה חלקי כפי הנראה לע"ד לישוב כונת הרב ז"ל:

ואמינא דאין ספק שהיה ידוע וברור לכל ישראל אמיתות מציאות האלוה יתברך שכו באופן שלא היה מקום להספק בו כלל, הן מפי קבלתם מהאבות נדורה ומסורסת באומה כמו שהבטיח הכתוב בזה כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' וגו', והן מן המוחש על ידי האותות הגדולות והמופתים הנוראים אשר עיניהם ראו ולא זר ביציאת מצרים וקריעת ים סוף עד שנתאמת אצלם יכלתו יתברך על חברואים לשנותם כפי רצונו בחומר ביד חיוצר וכמו שבחוב וידע ישראל

נראה לי שהכתוב בדברי הרב כי דבור אנכי ה' אלהיך הוא בן המנין כמו שהוכיח מהרב"ם דמכות, ולפיה עוד ממה שאמרו בבוריות פרק הורם הכהן מסיח (דף ח':) אין היא מצוה שנאמרה בחחלה הוי אומר זו ע"מ, ופירש"י בחס וז"ל שנאמרה בחחלה הוי אומר זו ע"מ דכתיב בחחלה עשרת הדברים אנכי ולא יהיה לך דהיינו ע"מ עכ"ל. ויש לשחול על רש"י מה היה לו לזכור כאן אנכי. אלא נודמי לכך כתב אנכי מטוס דקשיא ליה מה שאמר בגמרא כי ע"מ שאמרה בחחלה שהרי אנכי שהיא מצוה בחמנה בחלהים שאמרה בחחלה ולכן כתב אנכי לומר שגם כי החמנה בחלהים שאמר לנו מאנכי היא המצוה הרלשונה הכלולה מכל מקום בו נכלל גם כן ענין הע"מ שמיו שאיו מאמין בחלהות הייתי כשובד ע"מ, אי נאמר גם כן כי ממה שאמר הגמרא איו היא מצוה שנאמרה בחחלה ולא אמר שנאמרה בהלשונה יורה הייתי שאין ע"מ מצוה הלשונה, ואם שפירש"י שנאמרה בחחלה דכתיב בחחלה עשרת הדברים אנכי ולא יהיה לך דהיינו ע"מ ולכן הביא רש"י גם אנכי שלא הנעה שע"מ היא מצוה הלשונה כי איה הלשונה רק שאמרה בחחלה עשרת הדברות הייתי אחר אנכי וא"מ מקראת החלה לבני אחר הדברות הבאות אחריה. אח"כ עייתי שם בגמרא ולאיתי כי אין חלוק בלשון ההלה לשון הלשונה. ומה שכתב כי מחלת הסוגיא יש ראיה על היות אנכי מכלל הארי"ג, הוא הפך סברת בעל זוהר הרקיע שהוא כתב בחעת עשה הלשונה הבנים הכתובה הכתוב שמשם ראיה שאנכי אינו בחנין הנעת עשה בקראו לע"ז מצוה שנאמרה בחחלה, ונראה שלא דק בלשון רש"י. ומה שאמר עוד כי דעת הר"ג שלא אנכי הוא אנכי ה' כמצות, נ"ל שגם כי הוא יסוד לא יגרע מהיות גם כן מצוה שהרי מצוה להאמין ביסוד הזה. (א) ומאמר המכילתא שנאמרה משם שם קבלת המלכות בכלל הגזירות, זהו קודם שיקבלהו עליהם למלך אבל אחר קבלתם למלך הרי מצוה היא להאמין במלכות. ומה שאמר עוד (ב) כי הנה מהרב שאמר ד' מניעות בדבור לא יהיה לך אשר כן

לב שמח

כתב הרמב"ם ז"ל בפנוס הרלשונה שנעתיק בחמונה בהלכות יסו' ע"כ. והוא ז"ל בסוף חולק של נפ"ג שלא מ.ס לא בכלל מ"ע והרמב"ן נתן טעם לו שאין לבניה בענין הרי"ג אלא מה שבן מעטיו אל נאוחיו יש' לעשות אל שלא לעשות אבל בחמונה בהלכות הוא הפיקר והבדל שמעטו מולדו פיעוה ואין לבניטה בענין. והרחב"ם כ' ואחחבן מסכים נ"כ אל הדעת הזה שבחב דבור אנכי ה' אינו מבארת כי הוא המצוה. ונפ' יחרו בבב דבור אנכי הוא הפרש והוא הענד הענה אנשא אם תשמח המקרים וכדומה אחד בחסבר הענרה ע"כ. פי' כמו שבאחר הוא מבארת ואינו נכחר עמהם כי הוא יסוד בחסבר כן דבור אנכי הוא יסוד ואינו ענן הרמב"ן הבנת ראיה לנפ"ג ממאמר המכילתא לא יהיה לך אלהים אחרים וכו' כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזרותי פי' ע"כ. הנה עשו קבלת המלכות ענין בפני עצמו והמצות הנגזרות מאתו יתברך ענין אחר עכ"ל. כלומר וזה ודאי כדעת נפ"ג שלא הוא אנכי לעצמו. אבל אח"כ בהבאתו לנמ"ם חזר ופסקים לעצמם מצוה כדעת הרמב"ם והבית עוד שם בחמאר הוא עצמו וכבר אמרנו ניאמרו שתים הרבה כי דבור אנכי הוא קבלת מלכותו בלשון בחלכות והאמרם שקבלתם עליכם בחגרים הוא לשון שכבר אחמינו בחלכותו בחגרים מאמרו ויאמן העם ויאמינו בה' והאמונה הבית הוא הוא וקבלו אותה עליהם ואמרו כן פי' ח"כ דבר כבור הוא שדבור ראשון ראשי לעצמו אחד והוא הפעם הראשון בעיקר עכ"ל. והנראה ממנו שבוה חזר ממה שעשו אחלה שהאמונה בהלכות הוא הפיקר ואין לבניטה בענין הפעם אבן מסובבות מפעיקר ואינן לוה עבשיו בהאמרו בהפעה אחת א הוא לבאתין בעיקר עצמו, ולא יבלם מה שבקשה עליו כי הוא הבינ"ל ולעמו בשם שקבלתם מלכותי